

Trivia & Varia

• Jan ili Žan Sibelijus? Sibelijus je porodica u kojoj se govorilo švedskim jezikom. Kršteno ime mu je Johan, u detinjstvu su ga kolokvijalno zvali Jane (Janne), a za vreme školovanja sâm je izabrao i nadalje koristio francuski oblik imena Žan (Jean). Jan je, kako sam i ja učio, uobičajeno u srpskom jeziku. Međutim, u većini jezika, osim u jezicima bivšeg SSSR-a, oblik imena je Žan. I sâm Finci ga izgovaraju kao Žan.

• Svita (francuski *suite* - niz) je instrumentalna kompozicija koja je sastavljena od niza stavova (najmanje tri, obično 7-8, ali i više), koji nisu čvrsto vezani kao kod sonate ili koncerta. Potiče iz renesanse, a procvat je doživela u baroku, kad je bila sastavljena najčešće od plesova, kontrastno poređanih. Značajniji kompozitori su Ramo, Bah, Hendl i Teleman. U romantizmu se svite pišu kao samostalna dela ili uz scensku muziku. Neke od poznatijih su "San letnje noći" Mendelsona, "Šeherezada" Rimski-Korsakova, "Karmen" i "Arležanka" Bizeta, svite iz baleta "Krcko Oraščić", "Uspavana lepotica" i "Labudovo jezero" Čajkovskog, "Bergamaska svita" [*Suite bergamasque* (bergamaska je ples iz Bergama)] Debisija i mnoge druge.

• Pojam *pizzicato* [picikato] podrazumeva način sviranja gudačkih instrumenata iz porodice violina, pri kome se preko žica ne povlači gudalo, već se žice trzaju prstima (desne) ruke koja drži gudalo, čime se dobija kratak odsečan ton. U operama se koriste kao imitacija trzalačkih instrumenata, a u orkestarskoj muzici za povećanje dramske napetosti. Kasnije je taj način sviranja prenet i na druge instrumente, pa čak i na klavir (direktno trzanje žica). U partituri se početak deonice označava s *pizz.* a kraj s (*coll'*)*arco* (gudalom). Paganini je uveo izvođenje *pizzicata* levom rukom: pritom se koriste dva prsta, jedan za pritisak na žicu za određivanje tona, drugi za trzanje, te se stoga tim načinom *pizzicato* ne može izvesti ako se ton određuje malim prstom. U partituri taj način sviranja označava se krstićem (+) iznad note. *Pizzicato*m se naziva i muzičko delo koje se izvodi tim načinom, npr. čuvena *Pizzicato Polka* (bez broja opusa, iz 1869.) braće Johana i Jozefa Štrausa.

• U istoriji muzike mnogi kompozitori, da bi na sebe skrenuli pažnju, svoja dela predstavljali su kao novootkrivena dela pokojnih slavni kompozitora. Najpoznatiji od njih svakako je Fric Krajsler (Fritz Kreisler) koji je 16 svojih dela pripisao drugim kompozitorima. Braća Anri i Marijus Kazadezis imaju nekoliko takvih (otkrivenih) prevara:

- Violinski koncert u D-duru *Adélaïde*, pripisan Mocartu (Marijus)
- Koncert za violu i orkestar u h-molu, pripisan Hendlu (Anri)
- Koncert za violu i orkestar u c-molu, pripisan J. K. Bahu (Anri)
- Koncert za violu i orkestar u D-duru, pripisan K. F. E. Bahu (Anri).

♦ **Zahvala umetnicima: aplauz i ovacije:** po muzičkom bontonu, **aplauz između stavova koncerta ili simfonije smatra se ometanjem** (umetnika u koncentraciji i slušalaca u praćenju radnje) i **po pravilu se ne aplaudira**, osim ako se ne radi o prvom izvođenju dela kome prisustvuje autor. Po završetku dela, sačekajte da se i poslednja nota rasprši u prostoru pre nego što počnete aplaudirati. Ako vam se izvođenje naročito sviđa, možete uzvikivati pohvale. Uobičajene su: ženama **bravá!**, muškarcima **bravó!** i skupno **bravi!**. Uz intenzivan aplauz umetnici mogu izvesti *bis*, ali to možete i tražiti uzvikom **bis!** (lat. dvaput), a to još istaknuti ustajanjem. Može se, naravno, izraziti i negodovanje uzvikom **bu!**, ali sumnjam da će ikad izvođenje biti toliko loše, dovoljno je samo ne aplaudirati ako vam se izvođenje ne sviđa.

Izvori:

- de.wikipedia.org
- en.wikipedia.org
- imslp.org
- ru.wikipedia.org
- theviolaexperiment.wordpress.com
- www.allmusic.com
- www.enciklopedija.hr
- www.kennedy-center.org
- www.sibelius.fi

NESLUŽBENI VODIČ KROZ PROGRAM KONCERTA NIŠKOG SIMFONIJSKOG ORKESTRA

(zamišljen kao dodatak službenom programu)

PREMIJERNI KONCERT ČETVRTAK, 4. OKTOBRA 2018. U 20 SATI SALA NIŠKOG SIMFONIJSKOG ORKESTRA

...

Dirigent: Milena Injac
Solisti: Stanislava Alađozovski, violina
Vladan Veljković, viola
Niški simfonijski orkestar

...

P R O G R A M

Jan Sibelijus	Simfonijska poema "Finlandija", op.26
Anri Kazadezis (Johan Kristijan Bah *) (* videti napomene na str. 3 i 4)	Koncert za violu i orkestar u c-molu <ol style="list-style-type: none">1. <i>Allegro molto ma maestoso</i>2. <i>Adagio molto espressivo</i>3. <i>Allegro molto energico</i>
Eduar Lalo	Španska simfonija u d-molu, op. 21 <ol style="list-style-type: none">1. <i>Allegro non troppo</i>2. <i>Scherzando: Allegro molto</i>3. <i>Intermezzo: Allegretto non troppo</i>4. <i>Andante</i>5. <i>Rondo: Allegro</i>

Ovaj vodič u elektronskom obliku, glosar, podatke o autoru, kao i druge zanimljivosti možete pogledati na stranici <http://bonc1.users.sbb.rs/>

O izvođačima

Biografije dirigenta i solista možete pročitati u službenom programu NSO-a.

Niški simfonijski orkestar osnovan je 1952. godine pod imenom "Simfonijski orkestar Radio Niša" i od tada jedna je od najznačajnijih institucija kulture u Srbiji. Sarađivao je s mnogobrojnim vodećim umetnicima iz zemlje i inostranstva. Nastupao je širom Evrope, kao i na značajnijim festivalima, na primer na Dubrovačkim letnjim igrama, Mokranjčevim danima u Negotinu i festivalu Olympus u Grčkoj. NSO je osnivač i organizator Niških muzičkih svečanosti (NIMUS), značajnog festivala s 30-godišnjom tradicijom. Za svoj rad Orkestar je dobio više nagrada i priznanja. Stalni sastav orkestra:

Prve violine	Viole	Flaute	Horne
* Stanislava Alađozovski koncertmajstor	* Vladan Veljković principal	Tatjana Veličković Minčić principal	Danilo Filipović principal
Sanja Jović Đorđević zam. koncertmajstora	Saška Stojanov Krstić zamenik principala	Oboe Vladimir Vezenković principal	Jelena Nikolić Srđan Kurtić Milan Azirović
Jasna Mijović	Zlata Filipović	Marjan Radevski	Trube Darko Dimitrijević principal
Katarina Pešić	Irena Veljković	Klarineti Saša Minčić principal	Aleksandar Milenković
Jelena Gušić	Suzana Savić	Aleksandar Mitić	Tromboni Nenad Vuksanović principal
Slobodan Jevtić	Violončela Nataša Palić principal	Fagoti Đorđi Alađozovski principal	Bojan Vidanović
Bojana Đolović	Aleksandra Petrović zamenik principala		
Druge violine	Ana Stanković		
Tatjana Mijović Petrović principal	Andrija Petrović		
Dejan Sotirovski zamenik principala	Kontrabasi Milovan Dimić principal		
Jelena Kocić			
Sandra Rakonjac			
Snežana Jovanović			

(* - solisti na koncertu su iz stalnog sastava, pa njihove uloge preuzimaju zamenici)

Kompozitori i dela

Jan (Žan) Sibelijus (Jean Sibelius; Johan Julius Christian Sibelius; Hemenlina, 08.12.1865. - Jervenpe, 20.09.1957.) bio je finski kompozitor i violinist iz perioda kasnog romantizma na prelazu u modernu. Studirao je teoriju, kompoziciju i violinu u Helsinkiju, Berlinu i Beču. Njegov opus obuhvata 116 dela u raznim žanrovima: 7 simfonija, 13 simfonijskih poema, niz vokalno-instrumentalnih i dela kamerne muzike, dva baleta i dve svite.

• Simfonijska poema "Finlandija", op.26

Sibelijus je 1899. napisao muziku za proslavu finskog Dana štampe, prihod je namenjen novinarskom penzionom fondu, ali je proslava predstavljala i protest protiv pooštrenja ruske cenzure. Delo se sastoji od uvertire i šest slika, iz koje je kasnije Sibelijus izdvojio svitu Istorijske scene I, op. 25 (*Scènes historiques I*), a 6. sliku "Buđenje Finske" u Simfonijsku poemu "Domovina", op. 26. Premijera je održana 02.07.1900. u Helsinkiju, dirigent je bio Robert Kajanus. U novembru je Sibelijus kompoziciju preradio za klavir i tom prilikom je nazvao današnjim imenom "Finlandija" (fin. *Finlandia*). Himnu iz drugog dela poeme Sibelijus je kasnije izdvojio u samostalnu kompoziciju "Himna Finlandija", u zbirci Masonska ritualna muzika op. 113, i ta kompozicija, s rečima koje je 1941. napisao finski pesnik Veiko Antero Koskeniemi (Veikko Antero Koskeniemi), postala je jedna od najznačajnijih finskih nacionalnih pesama. I u poemi himnu ponekad peva hor.

Snažnom pretećem naletu limenih duvača odgovaraju drveni duvači uvodeći uzvišenu, "svetu" melodiju, a gudači dodaju humaniji ton. Posle sporog uvoda, tempo se ubrzava, a limeni duvači dočaravaju fanfare i borbeni duh. Drveni duvači počinju mirnu, svečanu himnu, koju prihvataju gudači. Opet se vraćaju limeni duvači, pojačavaju tempo i uz temu himne vode melodiju u trijumfalno finale. Trajanje poeme je oko 9 minuta.

Johan Kristijan Bah (Johann Christian Bach; Lajpcig, 05.09.1735. - London, 01.01.1782.) bio je nemački kompozitor iz perioda ranog klasicizma, orguljaš i čembalist. Muziku je učio kod svog oca Johana Sebastijana i brata Karla Filipa Emanuela. Živeo je u Milanu i Londonu, pa je poznat pod imenima "Milanski Bah" i "Londonski Bah". Pisao je kantate, kamernu muziku, klavirske i orkestarske kompozicije, opere i simfonije. Često se on (pogrešno) navodi kao autor Koncerta za violu.

Anri Gistav Kazadezis (Henri Gustave Casadesus; Pariz, 30.09.1879. - Pariz, 31.05.1947.) bio je francuski kompozitor i violist. Završio je Pariški konzervatorij 1899. godine. Kazadezisov opus obuhvata scensku (operete i balet), orkestarsku, kamernu i vokalnu muziku i muziku za film. Jedan je od začetnika autentizma (autentični instrumenti i način sviranja iz starijih muzičkih razdoblja, uglavnom baroka) u Francuskoj. S Kamijem Sen-Sansom (Camille Saint-Saëns) osnovao je 1901. "Koncertno društvo starih instrumenata" (fr. *Société de concerts des instruments anciens*). Društvo je u stvari kvintet starih instrumenata koji je nastupao širom sveta. Kvintet je Anriju i njegovom bratu Marijusu (Marius) služio za plasiranje krivotvorina, "otkrivenih" dela starih kompozitora kao što su Hajdn, Mocart i dva Baha.

• Koncert za violu i orkestar u c-molu

Ovaj koncert napisao je Anri Kazadezis i jedan je u nizu njegovih prevara. Objavljen je 1947. kao novootkriveno delo Johana Kristijana Baha. U predgovoru je Kazadesis iskonstruirao priču da je delo 1916. godine dobio od Kamija Sen-Sansa, a Bah ga je navodno napisano za Karla Fidirha Abela, svirača na violu (*viola da gamba*) i Abel ga je 1789. izveo u stanu koji je s Bahom delio u Londonu. Stoga se često J. K. Bah navodi kao autor koncerta.

Koncert je napisan u klasičnom stilu, brzi-spori-brzi stav. Prvi i treći stav pokreću ritmički motivi. Srednji stav je uobičajenog lirskog karaktera, a glavna tema trećeg stava podeća na žigu.

Trajanje koncerta je oko 15 minuta.

Eduar Lalo (Édouard Lalo; Lil, 27.01.1823. - Pariz, 22.04.1892.) bio je francuski kompozitor iz perioda romantizma, violinist i violist. Muzičko obrazovanje stekao je na konzervatorijima u Lilu i Parizu. Najpoznatije njegovo delo je Španska simfonija (Violinski koncert br. 2) u d-molu, op. 21. Okušao se i u drugim žanrovima (orkestarska i vokalna muzika, opera), ali je najznačajniji doprinos dao francuskoj kamernoj muzici.

• Španska simfonija u d-molu, op. 21

Iako je Lalo delo nazvao Španska simfonija (*Symphonie espagnole*), neki muzikolozi ga smatraju violinskim koncertom tako da je alternativno ime dela **Koncert za violinu i orkestar br. 2**, iako je to po sastavu u stvari svita. Lalo je simfoniju 1874. godine "skrojio po meri" za Pabla de Sarasate, koji je bio solist na violini na premijeri 07.02.1875. u Parizu.

Svih pet stavova prožeto je španskim motivima i u svima dominira solo violina kao u violinskim koncertima.

Prvi stav otvara orkestar temom u španskom ritmu. Violina uvodi prvu, a zatim i drugu temu koja je materijal za razradu. Koda je kratki osvrt na prvu temu.

U drugom stavu *pizzicato* orkestra neke slušaocce podseća na gitaru, neke na kastanjete, preko kojih elegantno klizi violina.

Lalo je nakon premijere kao treći stav ubacio intermeco, a u stvari je to drugi *scscherzo* u sporijem tempu.

U simfonijama uobičajeno treći spori stav sad je četvrti, melanholičan, ali s toplim i strasnim osećanjima.

Peti stav je rondo u stilu saltarella. Ovde treba obratiti pažnju na *pizzicato* levom rukom.

Trajanje simfonije je oko 35 minuta.